

FORMIRANJE SNAGA ZA BRZE REAKCIJE (RRF)¹ OD PARISKIH KONSULTACIJA DO NAPADA NA SREBRENICU

Merisa Karović–Babić

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i
međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu
merisa.karovic@gmail.com

Apstrakt: U kontekstu rasprava o nagovještajima mogućnosti povlačenja UNPROFOR-a iz Bosne i Hercegovine, postojalo je nekoliko prijedloga u vezi sa djelovanjem ovih snaga u budućnosti. Jedan od prijedloga bio je jačanje UNPROFOR-a, a nakon krize sa taocima Ujedinjenih nacija krajem maja 1995. godine još se više ubrzao proces po pitanju konkretne realizacije ove ideje. Potpuno je bilo jasno da je sama misija UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini izgubila kredibilitet kao i da su potrebne korjenite reforme u navedenoj organizaciji kako bi ona bila učinkovitija. Međutim, neposredno nakon odluke o formiranju Snaga za brze reakcije (RRF-a), njihova namjena je bila nedefinirana, odnosno postojale su određene suštinske razlike između britanske i francuske vizije RRF-a. U radu će biti govora o spomenutim razlikama, namjeni trupa, njihovom finansiranju, brojčanom i nacionalnom sastavu i drugim pitanjima koja su bila predmetom rasprava na sastancima u Parizu i New Yorku početkom juna 1995. godine. Posebno veliki pritisak po pitanju finansiranja trupa bio je na američkoj administraciji, a ovo kompleksno pitanje, kao i ulogu američkog Kongresa u neodobravanju sredstava za RRF će biti razmatrani u radu.

¹ Rad predstavlja jedan manji segment istraživanja za doktorsku disertaciju autorice Merise Karović – Babić pod naslovom *Sigurne zone Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini 1993-1995: Bihać i Goražde – komparativna analiza*, odbranjene 13. 11. 2019. na Odsjeku za historiju Univerziteta u Sarajevu, pred komisijom prof. dr. Husnija Kamberović (mentor), prof. dr. Zijad Šehić (član), prof. dr. Edin Radušić (član), (neobjavljeno), 405-420.

Usvajanjem rezolucije Vijeća sigurnosti od 16. juna 1995. godine odobreno je slanje 12.500 trupa koje su bile sastavnim dijelom Snaga, ali pitanje da li je spomenutom rezolucijom riješen cijeli niz nedorečenosti, kao i da li je namjena Snaga bila definirana u periodu koji je prethodio genocidu u Srebrenici, bit će također predmetom analize u ovom radu. Dokumentacija Ujedinjenih nacija, UNMO-a, UNPROFOR-a, Clintonove administracije će nam pomoći u razumijevanju i odgovorima na ova kompleksna pitanja, koja su predstavljala samo jedan segment vrlo burnih i dinamičnih zbivanja na području Bosne i Hercegovine u periodu kada su formirane ove Snage.

Ukoliko se govori o pitanjima namjene Snaga, mogu se uočiti dvije faze postojanja RRF-a. Prva faza obuhvatala je period od formiranja Snaga do genocida u Srebrenici. Ovu fazu karakteriše nedorečenost i neučinkovitost po brojnim pitanjima ključnim za djelovanje Snaga. Drugu fazu hronološki pratimo od pada Srebrenice, nakon čega su evidentni nagovještaji konkretizacije namjene snaga, pa sve do njihova učešća u vojnoj intervenciji NATO pakta, koje su služile kao podrška UNPROFOR-u. U ovom radu ograničit ćemo se na prvu fazu koja se više odnosila na diplomatske aktivnosti u vezi sa formiranjem Snaga, kao i na teorijske rasprave o njihovoj namjeni i konkretnijem djelovanju.

Gljučne riječi: Snage za brze reakcije (RRF), UNPROFOR, UNMO, Smith, Janvier, trupe, Ujedinjene nacije, rezolucije, Vijeće sigurnosti, finansiranje, genocid, 1995.

Abstract: In the context of discussions on hints of the possibility of withdrawing UNPROFOR from Bosnia and Herzegovina, there were several suggestions regarding the future operation of these forces. One of the proposals was the strengthening of UNPROFOR, and after the crisis with the United Nations hostages at the end of May of 1995, the process of the concrete realization of this idea was accelerated even more. It was quite clear that the UNPROFOR mission in Bosnia and Herzegovina itself had lost credibility and that radical reforms were needed in the organization to make it more effective. However, immediately after the decision to form the Rapid Reaction Force (RRF), their purpose was undefined, that is, there were certain essential differences between the British and French visions of the RRF. The paper will discuss the mentioned differences, the purpose of the troops, their financing, numerical and national composition, and

other issues that were the subject of discussions at the meetings in Paris and New York in early June of 1995. Particularly great pressure on the issue of financing the troops was on the American administration, and this complex issue, as well as the role of the American Congress in not approving funds for the RRF, which will also be discussed in the paper. The adoption of the Security Council resolution of June 16 1995 approved the deployment of 12,500 troops who were part of the Force, but the question of whether the resolution resolved a number of ambiguities, as well as whether the purpose of the Force was defined in the period preceding the genocide in Srebrenica, will also be the subject of analysis in this paper. The documentation of the United Nations, UNMO, UNPROFOR, and the Clinton administration will help us to understand and answer these complex questions, which represented only one segment of very turbulent and dynamic events in Bosnia and Herzegovina in the period when these Forces were formed.

If we talk about the purpose of the Forces, two phases of the existence of the RRF can be observed. The first phase covered the period from the formation of the Forces to the genocide in Srebrenica. This phase is characterized by vagueness and inefficiency on a number of issues crucial to the operation of the Force. We follow the second phase chronologically from the fall of Srebrenica, after which there are evident hints of the concretization of the purpose of the forces, all the way to their participation in the NATO military intervention, which served as support for UNPROFOR. In this paper, we will limit ourselves to the first phase, which was more related to diplomatic activities related to the formation of the Forces, as well as to theoretical discussions on their purpose and more concrete action.

Key words: Rapid Reaction Force (RRF), UNPROFOR, UNMO, Smith, Janvier, troops, United Nations, resolutions, Security Council, funding, genocide, 1995

Inicijative za jačanje UNPROFOR-a

S obzirom na neučinkovitost misije, krajem 1994. i početkom 1995. godine inicijative o povlačenju trupa UNPROFOR-a postale su sve aktuelnije. U tu svrhu, NATO je krajem 1994. godine izradio plan pod kodnim nazivom Op-plan 40104, prema kojemu bi njegove snage pomogle u izvlačenju trupa UNPROFOR-a. Razrađen je svaki aspekt uloge NATO-a u podršci izvlačenja

UN-a, “od gradnje mostova do vreća za mrtve”.² Plan o povlačenju UNPROFOR-a podrazumijevao je angažovanje oko 60.000 trupa NATO-a, koji bi pomogli izvlačenje, od kojih bi 20.000 trebali biti američki vojnici.³ U nastojanju da izbjegnju angažiranje američkih kopnenih trupa, zvaničan stav američke administracije bio je zadržati UNPROFOR što duže u Bosni, odnosno spriječiti aktualne inicijative u vezi sa povlačenjem snaga.⁴ Premda su često znale prijetiti i ucjenjivati da će povući svoje trupe iz sastava UNPROFOR-a, ni Francuskoj ni Velikoj Britaniji, zemljama koje su u Bosni imale najbrojnije kontingente, također, nije odgovaralo da se njihova misija završi neuspjehom. Uvjerenje da bi povlačenje “pogoršalo krvoproliće”, dodatno diskreditiralo UN i regionalne organizacije, bili su neki od razloga zbog kojih su evropske vlade također željele izbjeći ovu akciju.⁵

Budući da aktualne rasprave o povlačenju UNPROFOR-a i izrađeni NATO plan s kraja 1994. godine nikako nije odgovarao Sjedinjenim Državama, oni su predlagali jačanje UNPROFOR-a umjesto njegova povlačenja. Još u kontekstu isticanja tada aktualnog i važećeg *Sporazuma o prekidu neprijateljstava*, krajem marta 1995. godine, Komitet visokih rukovodilaca SAD-a je zahtijevao hitne konsultacije sa Francuzima i Britancima sa ciljem izrađivanja strategije kojom bi se UNPROFOR učinio mnogo robusnijim.⁶ U skladu

² Richard Holbrooke, *Završiti rat*, Sarajevo: Šahinpašić, 1998, 70.

³ Dereck Chollet, *Tajna povijest Dayton: Američka diplomacija i mirovni proces u Bosni i Hercegovini 1995*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007, 27. Vidi još: Ivo H. Daalder, *Getting to Dayton, The Making of America's Bosnia Policy*, Washington D.C: Brooking Institution Press, 2000, 57-60; Smail Čekić, *Dejtonski (mirovni) sporazum – legalizacija genocida u Republici Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2016, 1252-1254.

⁴ Sa ciljem izbjegavanja “američkog uplitanja u borbu na Balkanu”, odnosno “amerikaniziranja balkanskog sukoba”, članovi Vijeća za nacionalnu sigurnost SAD-a su zaključili da je neophodno vratiti kredibilitet misije UNPROFOR-a, koji bi dopustio postojećim doprinositeljima trupa da održe njihovo prisustvo u Bosni. “1995-05-17, NSC Paper re Bosnia Strategic Choices,” *Clinton Digital Library*, accessed June 28, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12462>. (pristupljeno: 28. 6. 2018)

⁵ Clinton, DCI, National Intelligence Council, Special Estimate, Prospect for UNPROFOR Withdrawal from Bosnia, December 1994. (Dalje: DCI, Special Estimate, December 1994).

⁶ “1995-03-28, Summary of Conclusions of Principals Committee Meeting on Bosnia and Croatia

sa ovim zahtjevom, Zajednički štab SAD-a je načinio procjenu, prema kojoj je bilo malo vjerovatno da bi Britanci, Francuzi i UN mogli odstupiti od tadašnje nepristrane uloge UNPROFOR-a. Međutim, načelnik Zajedničkog štaba SAD-a se dogovorio sa svojim britanskim i francuskim kolegama da će rasprave o ovim mogućnostima biti nastavljene i u narednom periodu. U Nacrtu Zajedničkog štaba navedene su specifične opcije prema kojima se mogla ojačati sposobnost UNPROFOR-a u okviru njegova trenutnog mandata. Sukladno tome, u nekoliko navrata je preporučeno formiranje Snaga za brze reakcije (*quick reaction force*), kao naprimjer za uspostavu kopnenog koridora Konjic – Sarajevo, ili implementaciju politike sigurnih zona i zona isključenja teškog naoružanja. Zaštita civilnog stanovništva i osiguranje linija komunikacije za sigurne zone, kako bi se obezbijedila isporuka humanitarne pomoći, bili su još su neki od zahtjeva koji su predloženi u Nacrtu Zajedničkog štaba SAD-a.⁷ Dok je američka strategija, motivirana izbjegavanjem povlačenja UNPROFOR-a, bila usmjerena na ubjeđivanje saveznika za jačanje ovih snaga, komandant UNPF-a, zajedno sa svojim saradnicima u Zagrebu, kao i generalni sekretar UN-a razmatrali su druge mogućnosti. U nacrtu su predstavili četiri opcije (status quo, reduciranje prisustva ili pregrupisavanje, potpuno povlačenje i vojna intervencija),⁸ među kojima je favorizirano pregrupisavanje UNPROFOR-a, što je generalni sekretar, a potom i Janvier obrazložio pred Vijećem sigurnosti.⁹

Prethodno je u nizozemskom gradu Soesterbergu održana konferencija načelnika Štabova odbrane zemalja (CHODs) koje su učestvovala u

March 28, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed July 25, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12430>. (pristupljeno: 25. 7. 2018)

⁷ “1995-04-13B, Joint Chiefs of Staff Paper re UNPROFOR Information Paper”, *Clinton Digital Library*, accessed June 28, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12433> (pristupljeno: 28. 6. 2018)

⁸ *Srebrenica. Reconstruction, background, consequences and analyses of the fall of ‘safe’ area*, Amsterdam: Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie/Netherlands Institute for The War Documentation (NIOD), 2002, 437. (dalje: NIOD, 2002).

⁹ Boutros Boutros Ghali, *Unvanquished, A.U.S. – U.N, SAGA*, London - New York: I.B. Tauris Publishers, 1999, 234; USHMM, *Srebrenica Conference, Session 2, Testing the ‘Safe Areas’, Extract from the Speech Given by General Janvier to Troop Contributing Nations*.

davanju trupa za UNPROFOR i drugih NATO zemalja, na kojem su, pored spomenute četiri mogućnosti djelovanja za UNPROFOR, predstavili još jednu, petu opciju: **povećanje učinkovitosti UNPROFOR-a i sigurnosti u okviru trenutnog mandata**. Za ovu opciju najviše se zalagao načelnik generalštaba Francuske, admiral Lanxade, koji je izrazio najoštriju kritiku prema politici smanjenja prisustva UNPROFOR-a, uz naglasak da je za njih djelimično povlačenje također neprihvatljivo. Prema admiralu Lanxadi, jedina opcija je bila jačanje UNPROFOR-a. Ukoliko se pak ne dođe do prekida vatre i politički napredak se ne postigne do sredine ljeta, Francuska bi, u tom slučaju, bila za povlačenje UNPROFOR-a pod zaštitom NATO-a. Prema njegovu mišljenju, poboljšanje učinkovitosti bilo je hitno, kako bi se preveniralo da djelimično ili potpuno povlačenje trupa UNPROFOR-a postane neizbježno.¹⁰

Događaji koji su uslijedili potom, poput simboličnog bombardovanja i uzimanja pripadnika UNPROFOR-a za taoce, išli su u prilog izbjegavanju povlačenja trupa.¹¹

Nakon što je, 26. maja, Francuska iznijela svoj zvanični stav da je protiv Ghalijevog i Janvierovog prijedloga o pregrupisanju trupa UNPROFOR-a, dva dana poslije, u jeku talačke krize, ona je predala Memorandum Kontakt grupi sa svojim prijedlozima. U Memorandumu su precizirane prethodno nagoviještene teze koje je admiral Lanxade prezentirao u Nizozemskoj o jačanju UNPROFOR-a sa ciljem smanjenja ranjivosti njihovih trupa. Neki od prijedloga sadržani u Memorandumu bili su otvaranje koridora za Sarajevo i slanje pomoći istočnim enklavama.¹²

Iako, dva mjeseca unazad, u raspravama sa američkim predlagateljima jačanja UNPROFOR-a, Britanci nisu bili oduševljeni tom idejom,¹³ sada su

¹⁰ NIOD, 2002, 1352.

¹¹ O krizi sa taocima UN-a vidi više u: M. Karović-Babić, *Sigurne zone Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini 1993-1995*, 388-407.

¹² NIOD, 2002, 1374.

¹³ "1995-04-13B, Joint Chiefs of Staff Paper re UNPROFOR Information Paper", *Clinton Digital Library*, accessed June 28, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12433> (pristupljeno: 28. 6. 2018)

se i oni, zajedno sa Francuzima, zalagali za tu, nešto modificiraniju opciju u odnosu na prvobitni američki prijedlog. Dan nakon što su Francuzi uputili spomenuti Memorandum Kontakt grupi, o formiranju RRF-a razgovarali su britanski i francuski ministri vanjskih poslova. U političkom smislu i sa vojne tačke gledišta njihov cilj je bio da se, formiranjem RRF-a, reducira ranjivost i poveća učinkovitost UNPROFOR-a. Međutim, nasljednik Juppéa, Hervé de Charette (Erve de Šaret) je prilikom sastanka prezentirao prijedlog u vezi sa otvaranjem koridora prema Sarajevu, čime Hurd nije bio oduševljen, te je već tada postalo jasno da postoje određene razlike između britanske i francuske vizije RRF-a, odnosno, pitanje da li će novoformirane snage biti 'plave ili zelene' boje je ostalo otvorenim.¹⁴ U međuvremenu je novoizabrani ministar vanjskih poslova Francuske obavio niz telefonskih razgovora sa državnim sekretarom SAD-a, u kojima je poručio da "žarko želi iznijeti jasne i određene preporuke, kako bi se spriječilo daljnje ponižavanje snaga UNPROFOR-a". Također je, 27. maja, Chirac u telefonskom razgovoru sa Clintonom istakao: "Moramo promijeniti (definiciju misije) UNPROFOR-a, opskrbiti ga s više oružja, konsolidirati snage na osjetljivim položajima i dopustiti im i omogućiti da se brane".¹⁵ Clinton nije bio oduševljen ovom idejom, dok je i Majora zabrinjavalo šta tačno francuski predsjednik podrazumijeva pod 'osnaživanjem' UNPROFOR-a. Uprkos brojnim dilemama i različitim stavovima po pitanju namjene snaga, francuski, britanski i američki predstavnici su se usaglasili da će vlastite vlade potaknuti na iscrpnije rasprave o ovim pitanjima.¹⁶

Diplomatske aktivnosti - podrška formiranju RRF-a

Kriza sa taocima Ujedinjenih nacija poslužila je kao argument više Komitetu visokih rukovodilaca SAD-a da, na sastanku prilikom rasprave o Bosni, opcije povlačenja ili pregrupisanja UNPROFOR-a svedu na minimum. Istaknuli su da bi, u "trenutnim okolnostima", povlačenje snaga moglo

¹⁴ NIOD, 2002, 1374.

¹⁵ D. Chollet, *Tajna povijest Daytonu*, 30-31.

¹⁶ Isto.

značiti “kapitulaciju i pristanak na ucjene bosanskih Srba, te bi se ono trebalo izbjeći”. Također, razmatrajući varijantu pregrupisavanja, Visoki rukovodioci su konstatovali kako oni “radije ne bi željeli vidjeti povlačenje iz istočnih enklava”, te su pri tome upozorili na predstojeću humanitarnu katastrofu za civile u sigurnim zonama, koje su trenutno pod obećanom zaštitom UN-a. Izrazili su bojazan da bi podrška kongresa u ovom slučaju bila znatno teža. Kao alternativu, Visoki rukovodioci su predložili da SAD ponudi pružanje snažne podrške francuskim naporima, kako bi se poboljšala sposobnost UNPROFOR-a u provedbi njegova mandata, tako što će jačati svoje sposobnosti (kratkom dostavom američkih kopnenih snaga, uključujući i dostavu američke opreme ako bude potrebno).¹⁷

Punu podršku jačanju UNPROFOR-a, zvanično je 29. maja 1995. dalo Vijeće za opće poslove Evropske unije. U izjavi koja je upućena Vijeću sigurnosti konstatuje se da će oni podržati mjere za jačanje UNPROFOR-a, koje su neophodne u cilju osiguranja slobode kretanja, pojačanja njihove sigurnosti i za ispunjavanje svoje misije, posebno kako bi zaštitili sigurna područja. Dalje, u Izjavi se ‘ponovo potvrđuje’ podrška Evropske unije u zaključcima sveobuhvatnog političkog rješenja sukoba u bivšoj Jugoslaviji, kojim bi bio osiguran suverenitet i teritorijalni integritet svih država unutar njihovih međunarodno priznatih granica i poštivanje ljudskih prava. U tu svrhu, Evropska unija podržava trenutne diplomatske napore sa ciljem međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine od strane SRJ-a.¹⁸

Sličnu izjavu su, nakon sastanka u Haagu usvojili i ministri vanjskih poslova pojedinih zemalja Evropske unije (Francuska, Velika Britanija, Španija, Njemačka, kao i povjerenik EU-a za vanjske poslove), Rusije, državni sekretar SAD-a, kao i kopredsjedatelji Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju.

¹⁷ “1995-05-29, Anthony Lake to President Clinton re Policy for Bosnia Use of U.S. Ground Forces to Support NATO Assistance for Redeployment of UNPROFOR within Bosnia”, *Clinton Digital Library*, accessed June 28, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12471>. (pristupljeno: 28. 6. 2018)

¹⁸ UN, Security Council, S/1995/434, Statement concerning the situation in Bosnia and Herzegovina adopted by the General Affairs Council of the European Union of 29 May 1995.

Pored spomenute podrške mirovnom planu Kontakt grupe, u drugoj, Haškoj izjavi se još podsjeća na uzvratni paket obećanja u vezi sa priznanjem Republike Bosne i Hercegovine, koji je podrazumijevao suspenziju sankcija SRJ-a, što je trebalo biti “finalizirano u Vijeću sigurnosti”. Ambicije po pitanju “zaštite sigurnih područja”, što je prvobitnom izjavom stavljeno u zadatak ojačanom UNPROFOR-u, nisu bile sadržane u Haškoj izjavi nešto proširenog sastanka Kontakt grupe.¹⁹

Tokom sastanka Sjevernoatlanskog vijeća u nizozemskom gradu Noordwijku, američki državni sekretar Warren Christopher je pružio nedvojbenu podršku francusko-britanskoj inicijativi u vezi sa ostankom UNPROFOR-a u Bosni, kako bi “izvršio svoju važnu misiju”. Istaknuo je da će američki vojni stručnjaci što prije razmotriti konkretne prijedloge u pogledu postizanja cilja, koji se odnosio na poduzimanje koraka u vezi sa jačanjem UNPROFOR-a, kako bi se osiguralo da može “sigurno i učinkovito obavljati svoju misiju”.²⁰ No, “nije bilo posve jasno hoće li ta nova snaga i mišićje UNPROFOR-a učvrstiti i ojačati odlučnost civilnog vodstva misije UN-a da se odupre Srbima, ipak je postojala nada da će Srbe barem odvratiti od daljeg ponižavanja UNPROFOR-a. (...) RRF je bio posljednja crta odbrane UN-a. Ako te snage ne udahnu novi život misiji UN-a, činilo se da će u tom slučaju Evropljani povući svoje postrojbe prije početka iduće balkanske zime”.²¹

U konačnici se opredijelilo za jačanje trupa UNPROFOR-a, ali još uvijek nije postignut konsenzus oko toga da li bi trupe trebale biti ojačane i na posebno ranjivim pozicijama, poput enklava, ili pak da se one povuku

¹⁹ UN, Security Council, S/1995/437, Letter dated 30 May from the Permanent Representatives of France, Germany, Italy, the Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America to the United Nations Addressed to the Secretary-General. Vidi još: Zijad Šehić, “Genocid u Srebrenici – krvava mrlja na savjesti čovječanstva”, u: *Radovi Filozofskog fakulteta*, knj. 4, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2016, 205-206; Kasim Begić, *Bosna i Hercegovina od Vancove misije do Daytonskog sporazuma (1991-1996)*, Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997, 260.

²⁰ U.S. Department of State, 30 May 1995, Intervention at the NAC Ministerial Meeting Secretary of State Warren Christopher, Noordwijk, The Netherlands.

²¹ D. Chollet, *Tajna povijest Dayton*, 31.

iz tih područja, a da se trupe UNPROFOR-a ojačaju na “branjivim pozicijama”. Po svemu sudeći, u nastavku zbivanja na bosanskohercegovačkom ratištu, padom Srebrenice i Žepe, uslijedio je prvi scenarij, koji je zapravo podrazumijevao pregrupisanje trupa UNPROFOR-a, odnosno njihovo eliminiranje iz enklava, prema Ghalijevoj i Janvierovoj zamisli.

Sastanci u Parizu i New Yorku

Sukladno prethodnim nagovještajima,²² 3. juna su se u Parizu sastali ministri i načelnici odbrane iz 14 zemalja: članica NATO pakta, Zapadnoevropske unije kao i zemalja koje su doprinosile sa trupama u UNPROFOR-u, sa ciljem da preciziraju i usaglase stavove po pitanju jačanja UNPROFOR-a. Zvanično je, kako se to prethodno i nagovještavalo, odlučeno formiranje *Snaga za brze reakcije (Rapid Reaction Force)*.²³

Još ranije, 30. maja, Britanci su, upravo sa ciljem jačanja UNPROFOR-a u Bosnu poslali prvi dio, od 19 terenskih pukovnija, koje su trebale povećati oklopnu sposobnost britanskog kontingenta. Kako je to Major pojasnio, ove jedinice, opremljene sa lankim naoružanjem, su trebale poslužiti kao odgovor na eventualno bombardovanje sa “artiljerijom koja je neophodna kao zastrašujuća sila”. Britanci su tada nagovijestili da će u Bosnu poslati još dvije artiljerijske baterije i eskadrile za oklopnu inženjeriju, od ukupno 1000 ljudi kao i vrlo ambicioznu ponudu o slanju vazduhoplovne brigade (airmobile brigade).²⁴ U ovim pripremama za formiranje *Snaga*, od strane francuske Vlade je također bila obezbijedena jedna grupa sa približnom snagom od oko 2.000 trupa. Premda je Nizozemska bila jedna od zemalja koja je tražila zamjenu za svoj bataljon u Srebrenici,²⁵ njen ministar odbrane, Joris Voorhoeve je, na pariskim konsultacijama, pored predstavnika

²² Naprimjer, na spomenutom sastanku održanom u Haagu od 30. maja 1995. Vidi: UN, S/1995/437.

²³ Tim Ripley, *Operation Deliberate Force. The UN and NATO campaign in Bosnia 1995*, Lanchaster: Center for Defence and International Security Studies (CDISS), 1999, 2015, Location 3366 of 9064; Srebrenica report, par. 214.

²⁴ Hansard, UK, 31. 5. 1995.

²⁵ Jan Willem Honig – Norbert Both, *Srebrenica hronika ratnog zločina*, Sarajevo: Ljiljan, 1997, 163.

Britanije i Francuske, kao glavnih zagovaratelja i brojčanih doprinosa u trupama za ove Snage, ponudio konkretno učešće sa trupama.²⁶ Tom prilikom, Voorhoeve je naglasio važnost RRF-a i ponudio dvije jedinice, koje bi činili Kraljevski nizozemski marinski korpus i minobacačka jedinica Nizozemske kraljevske vojske sa radarima za otkrivanje mjesta ispaljenja artiljerijskih projektila.²⁷

Četiri dana nakon pariskog sastanka, delegacije civilnih i vojnih dužnosnika iz zemalja koje su trebale doprinostiti trupama novoformirane Multinacionalne brigade RRF-a, sastale su se u New Yorku, kako bi Glavnom štabu UN-a prenijeli prijedlog vlada tih zemalja za pružanje podrške u jačanju UNPROFOR-a. Preciznije, delegacije Francuske, Velike Britanije i Nizozemske detaljnije su obrazlagale načine formiranja RRF-a – Snaga koje bi trebale biti stavljene na raspolaganje UNPF/UNPROFOR-u.²⁸ Pojasnili su

²⁶ Od samog početka misije Holandskog bataljona UNPROFOR-a u Srebrenici i Holbat 1, 2, i 3. u svom sastavu imali su jedinicu koju su nazivali RRT – *Rapid Reaction Team* – Tim za brze reakcije. Holandski vojnici koji su bili u sastavu ovog tima mogli su se razlikovati od ostalih vojnika Holandskog bataljona po nekim dijelovima svoje uniforme i opreme. Holandani su članove Tima za brzu reakciju nazivali komandosima. Tim je na raspolaganju imao nekoliko džipova bez krova na kojima se nalazio montirani teški mitraljez, zatim nekoliko oklopnih transporterata i drugu opremu. Prema Nuhanovićevim saznanjima, ovaj tim brojao je 20-30 vojnika. Operirao je i kretao se uglavnom u onim dijelovima enklave koje je Holbat okarakterizirao kao “vruće tačke”. Zajedno sa ovim timom HOLBAT-a na terenu su više puta bili viđeni i članovi tima JCO (Posmatrači združene komisije), tj. britanski SAS – specijalne snage Britanske armije ili britanski komandosi. Hasan Nuhanović, *Pod zastavom UN-a: (međunarodna zajednica i zločin u Srebrenici)*, Sarajevo: BZK Preporod, 2005, 119.

²⁷ NIOD, 2002, 1377.

²⁸ Krajem marta 1995. godine došlo je do reorganiziranja u okviru snaga UNPROFOR-a koje su bile raspoređene na području Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Bivše Jugoslavenske republike Makedonije. Sa ciljem da udovolji i odgovori na zahtjeve hrvatskog predsjednika i makedonskog ministra vanjskih poslova, generalni sekretar je, u izvještaju br. 222 od 22. marta 1995. godine preporučio da trenutne snage UNPROFOR-a budu razmještene u tri odvojene, ali međusobno povezane operacije održavanja mira. (UN, S/1995/222, 22 March 1995, Report of the Secretary-general Pursuant to Security Council Resolution 947 -1994). Sukladno sa ovim izvještajem, sveukupna komanda za bivšu Jugoslaviju, sa sjedištem u Zagrebu, koja je do tada nosila ime UNPROFOR, preimenovana je u UNPF (United Nations Peace Forces – Mirovne snage UN-a). Operacije UN-a u Hrvatskoj i Makedoniji, dobile su različita imena i više nisu potpadale pod UNPROFOR, već pod UNPF, dok je naziv UNPROFOR zadržan samo za misiju UN-a na području RBiH. Uspostavljanje ‘Operacije povratka povjerenja’ UN-a (UNCRO) za

da bi Multinacionalna brigada obuhvatala dvije grupe bataljona: Alpha i Bravo. Radnu grupu Alpha, sa približnom snagom od oko 2.500 vojnika činile bi britanske trupe, potpomognute malim brojem vojnika iz Nizozemske. Dok je trajala rasprava u vezi sa formiranjem RRF-a, dobar dio snaga ove grupe, uključujući artiljerijske, avijacijske i inženjerske elemente iz Velike Britanije, kao i minobacački kontingent marinaca i radarska grupa za lociranje minobacača iz Nizozemske, već je pristizao u Bosnu. Radnu grupu Bravo činile bi francuske snage iz legije stranaca (*Foreign Legion forces*) sa oko 2.000 vojnika.

Pored toga, Britanci su ponudili vazduhoplovnu brigadu jačine 6.000 ljudi i Francuzi pješadijsku brigadu sa oko 4.000 ljudi. Britanska vazduhoplovna brigada (airmobile brigade) bi bila sastavljena od dva pješadijska bataljona, dva vazduhoplovna puka, inženjerije, artiljerijskih elemenata i neophodne logističke podrške, uključujući 800 pripadnika privremenog ljudstva, što bi značilo ukupno oko 6.300 vojnika. Dodatna francuska brigada, koja bi iznosila oko 4.000 vojnika, bila bi u stanju pripravnosti u Francuskoj, a koja bi trebala značiti nova pojačanja ukoliko to bude neophodno. Njihove misije mogu uključivati: hitne akcije/odgovore za pomoć izolovanim ili ugroženim jedinicama UN-a, pomažući pregrupisavanju elemenata UNPROFOR-a, i olakšavanju slobode kretanja, gdje to bude potrebno.²⁹

Podršku sa novim snagama u zračnoj moći, zračnom prevozu i obavještajnoj službi je, tokom pariskog susreta, ponudio i predstavnik Sjedinjenih Država.³⁰ No, prilikom sastanka Komiteta visokih rukovodilaca SAD-a,

Republiku Hrvatsku i Preventivno raspoređene snage UN-a (UNPREDEP) za Bivšu Jugoslavensku republiku Makedoniju precizirane su rezolucijama Vijeća sigurnosti 981 i 983 usvojenim krajem marta 1995. godine, dok je rezolucijom 982 Vijeća sigurnosti odlučeno da se produži mandat UNPROFOR-a na području RBiH do 30. novembra 1995. godine. Vidi: "Rezolucije 981, 982 i 983. (1995)", u: *Rezolucije Vijeća sigurnosti UN o Bosni i Hercegovini: od rezolucije 713 od 25. 09. 91 do rezolucije 1004 od 12 .07. 95*, ur. Ibrahim Tepić, Sarajevo: Press centar ARBiH, 1995, 112-120. (dalje: Rezolucija VS UN o BiH, ur. I. Tepić).

²⁹ UN, S/1995/470, Annex, Proposed Rapid Reaction Force the United Nations Protection Force, Summary of a proposal by France, the Netherlands and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland; Ripley T. 3385 of 9064

³⁰ T. Ripley, *Operation - Deliberate Force*, 3372 of 9064.

održanom tri dana nakon pariskih konsultacija, dogovoreno je da će se sačekati prethodno pojašnjenje, u smislu određivanja tačne prirode snaga, zračne podrške i opreme koja se od SAD-a može tražiti.³¹

Budući da je postojala mogućnost da bi se, ukoliko ne uspiju u prvobitnoj namjeni jačanja UNPROFOR-a, RRF mogle koristiti i za eventualno povlačenje UNPROFOR-a, sa ciljem pružanja pomoći trupama protiv potencijalnih napada,³² premda su prvobitno načelno obećale podršku, Sjedinjene Države su ipak i dalje bile oprezne po pitanju konkretne i jasne podrške. Ipak, da bi i zaštita ostanka ili zaštita povlačenja snaga UN-a u Bosni i Hercegovini bila moguća, i u jednoj i u drugoj opciji bila je potrebna američka podrška.³³

Razlike u britansko-francuskoj viziji RRF-a

Sve učestalije britansko-francuske rasprave pokazale su kako je ipak bilo lakše dogovoriti se o brojčanom doprinosu trupama, nego o samoj namjeni snaga. Pariske konsultacije od 3. juna potvrdile su da su RRF namijenjene povećanju učinkovitosti UNPROFOR-a i reduciranju ranjivosti UN trupa, ali uz napomenu kako bi Snage trebale djelovati u okviru postojećeg mandata. Iako su se predstavnici zemalja učesnica u Parizu složili o tome da nova jedinica treba biti namijenjena samo za hitne situacije, nije bilo potpuno jasno šta se podrazumijevalo pod tim. Dan nakon odluke o formiranju Snaga, 4. juna, na press-konferenciji u Sarajevu, portparol UN-a je

³¹ "1995-06-06, Summary of Conclusions of Principals Committee Meeting on Bosnia June 6, 1995", *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12478>. (pristupljeno: 28. 6. 2018)

³² Reneo Lukić, "Vanjska politika Clintonove administracije prema ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (1993-1995)", u: *Časopis za suvremenu povijest*, god. 38, br. 1, Zagreb: Hrvatski institut za suvremenu povijest, 2006, 7-39.

³³ "Ovo je bila principijelna logika kojom je francuski predsjednik Jacques Chirac doveo američku administraciju u škripac, koji ih je primorao da se suoče sa stvarnošću i da SAD ne ostanu po strani, već da preuzmu aktivnu ulogu u iznalaženju rješenja krize." Mesud Šadinlija, *Između pravde i realpolitike: odnos mirovnih planova i vojnih operacija u Bosni i Hercegovini: 1992-1995*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta, 2018, 610.

naveo četiri osnovna cilja RRF-a: rušenje opsade Sarajeva, uspostava zone od 20 km oko grada, obezbjeđenje istočnih enklava i pregrupisanje snaga UNPROFOR-a.³⁴

Međutim, kao što je to od samog početka primijećeno, tokom inicijalnih nagovještaja u vezi sa jačanjem UNPROFOR-a, francusko-britanske razlike u ovom pogledu su sve više dolazile do izražaja. Britanci su željeli ograničiti zadatke na humanitarne i mirovne, ali bez ambicija da se ove Snage koriste za prolazak konvoja prema enklavama i RRF su smatrali kao rezervnu jedinicu koja bi djelovala reaktivno da popuni jaz između “pištolja na terenu” i “borbenih aviona u vazduhu”. Za London je bilo važno da RRF ne bi trebale preći liniju između održavanja i nametanja mira i da ne bi trebale biti dvije linije komandovanja sa različitim mandatom. Francuzi su se, sa druge strane, zalagali sa čvršći stav - multinacionalnu jedinicu opremljenu oklopnim vozilima i oružjem, koja bi bila u mogućnosti otvoriti koridore prema glavnom gradu, ali i prema enklavama.³⁵

Dok su Francuzi bili za mnogo oštriju i konkretniju upotrebu Snaga, britanski premijer Major je otklonio svaku dilemu u pogledu bojazni da bi oni mogli “stati na jednu od strana u sukobu”. Naglasio je da će zaštitne snage i dalje ostati neutralne i nepristrane, te da, kao “humanitarne i mirovne snage, one nisu tamo da nametnu mir, i nisu opremljene niti konfigurirane za borbu u ratu”. Major je još dodao kako su to polazne stavke, koje oni ne namjeravaju promijeniti.³⁶

Nizozemska, kao treća zemlja koja je aktivno sudjelovala sa, doduše znatno manjim brojem trupa, je ostavljala dojam kako drži britansku stranu implementacije RRF-a. Sudjelujući sa oko 180 vojnika koji su bili dodjeljeni za Operativnu grupu Alpha, njihovi ljudi u timu za planiranje RRF-a su često isticali kako je “britansko gledište i nizozemsko gledište”.³⁷ Nacije koje su sudjelovale sa trupama u UNPROFOR-u pozdravile su rezultate

³⁴ K. Begić, *Bosna i Hercegovina od Vancove misije do Daytonskog sporazuma*, 260.

³⁵ NIOD, 2002, 1375-1377.

³⁶ Hansard, UK, 31. 5. 1995.

³⁷ T. Ripley, *Operation Deliberate Force*, 3398 of 9064.

pariskih konsultacija. Jedino su islamske zemlje mislile da rezultati konsultacija nisu dovoljni, jer RRF ne nude mandat nametanja mira.³⁸

Za razliku od zvaničnog francuskog stava po pitanju RRF-a, komandant UNPF-a, francuski general Janvier je naglasio da, "čak i uz nove snage, od UNPROFOR-a ne treba očekivati otvaranje i osiguravanje koridora za sigurne zone".³⁹ Vidno nezadovoljan rezultatima pariskog sastanka, narednog dana je, tokom tajnog susreta u Loznici, optužio generala Ratka Mladića da je "izravna i nepovratna posljedica" talačke krize dolazak Multinacionalne brigade.⁴⁰

Svoj stav po pitanju RRF-a, francuski general je jasno izrazio tokom splitskog sastanka, istaknuvši da bi on ove snage radije zvao Rezervama na ratištu (TRF, *Theatre Reserve Force*). Nakon što mu je Smith spočitavao podilaženje Mladiću, Janvier je dodao: "Najvažnije u svemu tome jeste da smo mi mirovne snage, dopalo se to nama ili ne, i u tome i jeste glavna teškoća s planiranjem TRF-a. Najvažnije je da se omogući početak političkog procesa: dokle god je situacija ovakva, ne možemo ići na sukobljavanje. (...) Što se tiče sigurnih zona, problemi su sada još veći, mi možemo samo da pokušamo da dobijemo minimalne zahtjeve. Što se tiče TRF-a, podsjećam vas da je to trebalo da služi za unutrašnje potrebe. Naprimjer, dvije (britanske) baterije najavljene su prije nego što sam ja za to saznao; što se tiče (francuske) teške artiljerije, tu je stvar ista – ni vi ni ja nismo znali ništa o tome. TRF će nam pomoći u odbrani, ali nam neće pomoći da otvorimo koridor prema Srebrenici, Goraždu ili čak Sarajevu".⁴¹

Također, za razliku od zvaničnog britanskog stava po pitanju mirovne i humanitarne misije UNPROFOR-a i dodatnih snaga, britanski gene-

³⁸ NIOD, 2002, 1377.

³⁹ "Izveštaj generalnog sekretara UN-a o padu Srebrenice", 1999, u: Čekić Smail, Kreso Muharem i Macić Bećir (ur.), *Genocid u Srebrenici, "sigurnoj zoni" Ujedinjenih nacija, jula 1995*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2000, (Edicija Srebrenica 1995, knj. 3), (dalje: *Srebrenica Report*), par. 214.

⁴⁰ Meeting between General Janvier and General Mladic, June 4 1995, (English translation of document cited in report of French Parliamentary Commission on Srebrenica, 2001).

⁴¹ ICTY, SRSG, Meeting Split, 09-06-95/abv.

ral Rupert Smith je, tokom splitskog sastanka ukazao na opasnost da se UNPROFOR vrati u *status quo minus*, čime bi došli u poziciju “molitelja”. Pitanje koje je uputio svojim nadređenim sugovornicima (Akashiju i Janvieru) odnosilo se na mogućnost korištenja RRF-a u borbene svrhe, te dodao: “Ako ne, onda nisam siguran da mi trebaju: to će samo biti još više ljudi koje treba hraniti, a javit će se očekivanja koja neću moći ispuniti”. Smith je dalje predlagao da Vijeće sigurnosti izradi puteve za UN, “nalik onim trima koji su vodili u Berlin”,⁴² te nagovijestio da bi ovako nešto mogao izvesti i RRF, ali da im je za to potrebna saglasnost država koje učestvuju sa ljudstvom. Prema komandantu UNPROFOR-a, RRF bi trebao imati dva glavna zadatka: spašavanje izolovanih elemenata i praćenje pomoći do enklava. Nakon duže rasprave, Janvierova suprotstavljanja otvaranju koridora i insistiranju na političkim pregovorima, Smith je predložio da UN u New Yorku uvede osnovna pravila, te ponovio: “Mi moramo biti spremni da se suprotstavimo najrazličitijim prijetnjama. Ako nismo spremni da se borimo, VRS će na nas uvijek gledati s prezirom. Mi smo već uveliko u dilemi u kakvoj smo bili u Mogadišu, nas Srbi ne vide kao mirovne snage”.⁴³

No, pitanje prirode RRF-a čini se da je već bilo odlučeno tokom sastanka britansko-francusko-nizozemskih predstavnika u New Yorku. Prema nacrtu prijedloga kojeg su uputili Glavnom štabu UN-a na razmatranje, iz teksta se jasno nazire kako je britansko gledište u vezi sa RRF-om prevladalo kada je u pitanju sama namjena ovih snaga. Delegacije tri vlade su izjavile da:

- a) RRF bi bio sastavni dio postojeće operacije za održavanje mira UN-a (UNPF/UNPROFOR).
- b) Stoga bi se zahtijevala rezolucija Vijeća sigurnosti koja će proširiti nivo ovlaštenja Snaga i koja bi trebala biti finansirana preko normalne procjene UN-ih mirovnih misija.

⁴² O tri koridora koji su vodili u zapadni Berlin, vidi u: *Berlin – podijeljeni grad (1945-1961.)*, Završni rad, student: Matija Vurušić, mentor: prof. dr. Darko Dukovski, Sveučilište u Rijeci, Rijeka: Filozofski fakultet, 2017, (neobjavljeno), 17. dostupno: <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri:878/preview> 10.8.2018. (pristupljeno: 10. 8. 2018)

⁴³ ICTY, SRSG, Meeting Split, 09-06-95/abv.

- c) RRF bi bio pod postojećim lancem komandovanja UN-a; Snage bi djelovale pod operativnom kontrolom vojnih komandanata UN-a na ratištu, koji bi nastavili biti pod cjelokupnom direktivom Generalnog sekretara i njegovog specijalnog predstavnika.
- d) RRF će djelovati kao podrška UNPROFOR-u, funkcionirajući unutar njegova postojećeg mandata.
- e) RRF će biti dostupan vojnim komandantima UN-a za odbranu UN osoblja, a zadaci koji im budu dodjeljeni bit će oni koje im odrede komandanti UN-a na terenu.
- f) RRF bi djelovala pod nacionalnom uniformom, pod UN zastavom i oznakama, ali bez plavih kaciga i bez farbanja svojih vozila u bijelu boju. Djelovat će pod postojećim pravilima UN angažmana.
- g) Svrha UN-a bi bila da komandantu da kapacitet (snagu) između “snažnih protesta i zračnih udara”. To bi povećalo taktičku operativnost, fleksibilnosti i imalo bi namjeru da ima efekat odvratanja, ali to ne bi značilo promjenu uloge UN-a u nametanju mira; status UNPROFOR-a i njegova nepristranost bi ostala nepromijenjena.
- h) Sve snage bi mogle biti raspoređene u roku od 30 dana nakon neophodnog odobrenja Vijeća sigurnosti i država domaćina.
- i) Tri Vlade su priznale da RRF nije zamjena za energičan mirovni proces – na kojem se radi kako bi se postiglo sveobuhvatno rješenje.⁴⁴

Dakle, ovaj prijedlog je riješio određene dileme po pitanju britansko-francuskog neslaganja, naginjući više na britansko gledište formiranja RRF-a.

⁴⁴ UN, S/1995/470, Annex, Proposed Rapid Reaction Force the United Nations Protection Force, Summary of a proposal by France, the Netherlands and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

Finansiranje RRF-a

Iako je u izjavi predstavnika delegacija civilnih i vojnih dužnosnika iz Francuske, Nizozemske i Velike Britanije spomenuto kako će finansiranje RRF-a biti provedeno kroz normalne procjene mirovnih snaga UN-a, ovo, ključno pitanje, ipak je ostalo neriješeno. Dan prije njujorškog sastanka predstavnika delegacija civilnih i vojnih dužnosnika triju zemalja doprinositelja trupa za novoformirane RRF, u Washingtonu se sastao Komitet visokih rukovodilaca SAD-a, te su se načelno dogovorili da će SAD podržati rezoluciju u Vijeću sigurnosti o jačanju UNPROFOR-a,⁴⁵ radije nego neku od četiri opcije koje je predložio generalni sekretar u Izvještaju s kraja maja 1995. godine.⁴⁶ Sukladno sa ovim načelnim pristankom, na spomenutom

⁴⁵ “1995-06-06, Summary of Conclusions of Principals Committee Meeting on Bosnia June 6, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12478>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

⁴⁶ U Izvještaju generalnog sekretara UN-a s kraja maja 1995. godine zvanično su spomenute četiri opcije: OPCIJA A: povlačenje UNPROFOR-a, ostavljajući najviše jednu malu političku misiju, ukoliko strane u sukobu tako budu željele; Ghali je smatrao da je ovo bila “opcija koju je trebalo primijeniti samo u krajnjem slučaju. (...) to bi bilo ravno ostavljanju naroda BiH na cjedilu i priznanju da UN nisu u stanju da pomognu da se postigne rješenje u vezi sa ratom”. Stoga je svrha ovog izvještaja da Ghali posavjetuje Vijeće sigurnosti u vezi sa koracima koje bi on mogao da preduzme kako bi obezbijedio ostanak UNPROFOR-a u BiH. (par. 74). Pod Opcijom B je trebalo “zadržati postojeće zadatke UNPROFOR-a i metode koji se trenutno koriste za njihovo sprovođenje”. Ghali je smatrao da bi, nastavkom provedbe ove opcije, “UNPROFOR postao nemoguća misija. Pokušaj da se održi *status quo* dodatno bi umanjio njegovu sposobnost da djelotvorno pruža pomoć na humanitarnom i političkom planu, prouzrokovao bi još više žrtava na strani pripadnika UN-a i nanio još veću štetu kredibilitetu Organizacije UN-a”. Opcija C podrazumijevala je “izmjenju postojećeg mandata UNPROFOR-a da bi mu se omogućilo da više koristi silu”. Obrazlažući opciju C, po Ghalijevom mišljenju, UNPROFOR bi trebao da bude zamjenjen multinacionalnim snagama koje bi odobrilo Vijeće sigurnosti, ali kojima bi komandovala jedna zemlja koja ima svoje vojnike u sastavu tih snaga ili više takvih zemalja, kao što je to bio slučaj u Somaliji ili Haitiju. Ghali je dodao da bi “podjednako bio zabrinut kada bi Vijeće sigurnosti donijelo odluku”. U opciji D, Ghali je predlagao da Vijeće revidira mandat UNPROFOR-a, tako da “bi se od njega tražilo da izvršava samo one zadatke za koje se od jedne mirovne operacije realno mogu očekivati da ih ispuni u uvjetima koji trenutno vladaju u BiH”. Ti zadaci bi podrazumijevali pružanje dobrih usluga, vezu i pregovore; nadgledanje prekida vatre dokle god strane u sukobu budu voljne da ih sprovodi; održavanje prisustva u sigurnim zonama, nakon uspostavljanja, putem pregovora, odgovarajućih režima za njih, ali bez bilo kakve stvarne ili nagoviještene obaveze da upotrijebe silu da bi onemogućili napade na te zone; funkcioniranje sarajevskog aerodroma uz saglasnost strana

sastanku Rukovodioci su se usaglasili o neophodnosti da se istraže načini u vezi sa jačanjem UNPROFOR-a, te da razrade strategiju finansiranja RRF-a, na osnovu prijedloga koji su kritički razmotreni kroz Osnovnu grupu za održavanje mira (*Peacekeeping Core Group*). Ovo bi trebala biti akcija Ureda za upravljanje i budžet (*Office of Management and Budget - OMB/NSC*), a koja bi trebala biti razmatrana na sastanku Komiteta Zamjenika.⁴⁷ Procijenjeno je da bi formiranje RRF-a koštalo oko 300 miliona dolara, a da pri tome ono ne bi značilo mnogo robusniji UNPROFOR, u odnosu na to kako je namjena ovih snaga bila prvobitno zamišljena. Nadalje, tokom sastanka Komiteta Zamjenika, održanog 13. juna 1995. službenici su izrazili zabrinutost zbog toga što Akashi i dalje sudjeluje u procesu odlučivanja i skeptični su da bi on mogao još više ublažiti RRF. Drugi su se bojali da su RRF zapravo preliminarne snage za izvlačenje UNPROFOR-a u provedbi OpPLANA 40104.⁴⁸

Sa ciljem da ubijedi Clintona da predstavnica SAD-a pri Vijeću sigurnosti glasa za predloženu rezoluciju u kojoj je, pored ostalog, bilo govora i o pitanju formiranja RRF-a, novoizabrani predsjednik Francuske je doputovao u Washington. Budući da je, sukladno planu, SAD trebao finansirati 30% troškova novoformiranih Snaga, za taj izdatak je bila potrebna saglasnost i odobrenje Kongresa.⁴⁹ Stoga se Chirac, nakon susreta sa Clintonom u Bijeloj kući, odlučio sastati i sa vođom većine u Senatu, republikancem Rober-

u sukobu; omogućavanje normalizacije uvjeta života u Sarajevu; obezbeđivanje pratnje humanitarnim konvojima i podrške ostalim humanitarnim aktivnostima; nadgledanje granica - ukoliko strane u sukobu to budu prihatile; kao i upotrebu sile, uključujući vazдушnu silu, **“isključivo u samoodbrani”**. Ovo “uputstvo za dalje djelovanje”, kako je u izvještaju nazvana Opcija D, u smislu revidiranja mandata UNPROFOR-a, za generalnog sekretara je bila najprihvatljivija opcija. Vidi: UN, Security Council, S/1995/444, 30 May 1995, Report of the Secretary-General Pursuant to Security Council Resolutions 982 (1995) and 987 (1995).

⁴⁷ “1995-06-06, Summary of Conclusions of Principals Committee Meeting on Bosnia June 6, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12478>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

⁴⁸ “1995-06-20A, BTF Memorandum re Deputies Committee Meeting on Bosnia June 13, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12485>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

⁴⁹ D. Chollet, *Tajna povijest Dayton*, 36.

tom Doleom kao i predsjednikom Zastupničkog doma SAD-a u Kongresu, Newtom Gingrichom. Ovi, republikanski članovi Kongresa, najgovornijiji zastupnici ukidanja embarga na uvoz naoružanja za BiH, radije su bili za to da RRF funkcioniraju pod pokroviteljstvom NATO-a,⁵⁰ smatrajući da bi na taj način imali mnogo oštriju namjenu.

Prethodno je, tokom jutarnjeg sastanka Komiteta Visokih rukovodilaca, kada su se usaglašavali američki stavovi u vezi sa odgovorom na Chiracovo lobiranje, dogovoreno da se Francuzima kaže kako SAD ‘načelno’ odobrava inicijativu i želi glasati ZA, unatoč očitoj promjeni prirode prvobitno zamišljenih RRF-a, odnosno da oni namjeravaju podržati formiranje jedinice i ‘govor’ UN rezolucije, uz napomenu i ogradu da im treba vremena kako bi zadobili podršku od strane Kongresa.⁵¹ No, iskrena namjera glavnih Clintonovih savjetnika da uistinu daju finansijski doprinos formiranju Snaga bila je vrlo upitna, o čemu govori i strategija djelovanja prema Kongresu, koja je pripremana na istom sastanku: “Grupa je dogovorila da informira Kongres da Administracija istražuje načine kako da reducira njihov udio u finansiranju. SAD će pristupiti saveznicima u nastojanju da pronađe načine da oni (Saveznici) plate više. Međutim, *ad hoc* formula za finansiranje bi trebala biti izbjegnuta, zbog njegovog prethodnog uticaja. SAD će podsjetiti saveznike o tome koliko mnogo oni već plaćaju, kao naprimjer trenutno finansiranje od 50% operacije *Zabranjeni let (Deny Flight)*”.⁵² Tokom

⁵⁰ NIOD, 2002, 1382.

⁵¹ “1995-06-20B, BTF Memorandum re Principals Committee Meeting on Bosnia June 14, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12486>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

⁵² Isto. Operacija *Deny Flight* bila je operacija NATO-a sa ciljem provedbe rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a br. 781 od 9. oktobra 1992, kojom su “zabranjeni vojni letovi u zračnom prostoru BiH”. Učešće NATO-a u ovoj operaciji može se podijeliti u četiri faze: 1) Pasivno praćenje zračnog prostora Bosne i Hercegovine tokom operacije *Sky Monitor*, koja je trajala od oktobra 1992. do aprila 1993. godine; 2) aktivno patroliranje zračnim prostorom BiH u okviru operacije *Deny Flight*, od aprila 1993. do juna 1993; 3) Nastavak operacije *Deny Flight* sa dodatnim NATO zračnim udarima kao podrška UNPROFOR-u, od juna 1993. do jula 1995; 4) Ograničena zračna ofanziva protiv srpskih snaga tokom augusta i septembra 1995, u okviru operacije *Deliberate Force* “*Sračunata sila*”. (Vidi više: Kurt F. Miller, *Deny Flight and Deliberate Force: An Effective use of Airpower? Master of Military Art and Science*, Kansas: Fort Leavenworth, 1997.)

spomenutog susreta između francuskog i američkog predsjednika, kojemu je pitanje Bosne potpuno dominiralo, Clinton je istaknuo: “Odmah bih i bez razmišljanja glasovao za, samo kada za to ne bih morao dobiti novac (od Kongresa). Ako bi se sutra glasovalo, to bi moglo dovesti u pitanje sposobnost da održimo obećanje Amerike kad je riječ o finansiranju RRF-a, a moglo bi izazvati još neke teškoće. Jedino je u tome problem”.⁵³

Republikanski čelnici u američkom Kongresu su odbacili nedobrovoljno finansiranje RRF-a. U pismu kojeg su uputili Clintonu, navodi se da, “ukoliko predstavnik SAD-a u Vijeću sigurnosti odluči podržati rezoluciju kojom se odobrava ‘širenje’ UNPROFOR-a, troškovi bi se trebali podmiriti dobrovoljnim doprinosima”, odnosno da se protive finansiranju na temelju UN procjena.⁵⁴

Definitivni stav Kongresa Clinton je dobio dok se nalazio u Halifaxu, u Kanadi, početkom održavanja dvodnevnog Samita G-7, na kojem su učestvovalе delegacije Canade, Francuske, Njemačke, Italije, Japana, Velike Britanije, SAD-a, Rusije i predstavnici Evropske unije. Tokom prvog dana održavanja Samita, 15. juna, razgovaralo se o Bosni, nakon čega je usvojena vrlo štura izjava, prema kojoj je svim stranama poslan poziv za uspostavu “hitnog moratorija za vojne operacije”, kako bi se omogućili politički pregovori na temelju mirovnog plana Kontakt grupe.⁵⁵

Premda je ovaj skup bio posvećen više ekonomskim temama, rasprave o Bosni su se djelimično nametnule dnevnom redu skupa, ali, bez konkretnih rješenja, ovi razgovori su opisani kao “sastanak na kojem su pucali prsti.(...) Vjerovatno je mnogo važniji bio simboličan ishod Halifaxa. Stvorio se dojam da je, sudjelujući na svom prvom sastanku G-7 na vrhu, francuski predsjednik Chirac zasjenio svoje partnere, posebice kada je riječ

⁵³ D. Chollet, *Tajna povjest Daytona*, 37.

⁵⁴ Congress rebuffs Europe on UN funds, MICHAEL SHERIDAN in Halifax, Nova Scotia DAVID USBORNE in New York, Friday 16 June 1995, <https://www.independent.co.uk/news/world/congress-rebuffs-europe-on-un-funds-1586635.html> (30.7.1995.), (pristupljeno: 5. 8. 2020)

⁵⁵ G7 Statement Regarding the Situation in the Former Yugoslavia. <http://www.g8.utoronto.ca/summit/1995halifax/yugoslavia.html>, (pristupljeno: 5. 8. 2020)

o njegovoj zabrinutosti za Bosnu. Za neke izvjestitelje Chiracovo dražnje u Halifaxu personificiralo je kontrast između novoga francuskog aktivizma i neprekinute američke plahosti. Tijekom živahne konferencije za tisak, čitajući naglas pred svojim kolegama dijelove izvješća francuske obavještajne službe o Bosni, Chirac je svu pozornost skrenuo na sebe. Dok su se navirivali Chiracu preko ramena, predsjednik Clinton i ostali prvaci G-7 samo su stvarali dojam kako kaskaju za francuskim 'buldožderom'. Neki su američki dužnosnici (privatno) govorili kako je to Chiracovo 'poziranje i glumatanje' možda unijelo i crtu dramatičnosti u narastajuću suglasnost na kontinentu o tome kako je sad zaista dosta, te da je potrebno naći rješenje za bosansku krizu. Poruka je, čini se, postajala sve jasnija: ako SAD nije spreman poći u akciju u Bosni, onda će je povesti neke druge države, poput Francuske.⁵⁶

Iako nije činio sastavni dio britanske delegacije,⁵⁷ nakon što je čuo za ovu odluku Kongresa SAD-a, britanski ministar odbrane Rifkind izrazio je kritiku na sljedeći način: "Svi senatori i kongresmeni treba da odluče da li bi trebalo da budu dostupni američki dolari. Britanija, Francuska i Nizozemska, koje doprinose mirovnim snagama UNPROFOR-a, moraju odlučiti da li je vrijedno slati mlade momke u Bosnu koji mogu biti ubijeni i ranjeni".⁵⁸ Govoreći o rezultatima sastanka u Halifaxu, John Major je, tokom zasjedanja britanskog parlamenta nastojao opravdati Clintona, ističući kako se on suočava sa teškoćama u vezi sa odobrenjem finansiranja RRF-a od strane Kongresa, te dodao kako bi predsjednik SAD-a jasno naznačio da oni žele platiti svoj ekvivalent procijenjenom doprinosu UN-a prema troškovima RRF-a. Također, Major je istaknuo kako su se svi prisutni na sastanku u Halifaxu složili da će, u nedostatku procijenjenog doprinosa, sami dobrovoljno platiti iznos koji bi bio potreban.⁵⁹ Načelno su obećanja o sufinansiranju dodatnih trupa za UNPROFOR dali predstavnici Japana,

⁵⁶ D. Chollet, *Tajna povijest Daytonu*, 38-39.

⁵⁷ Britansku delegaciju na Samitu činili su premijer John Major, ministar vanjskih poslova Douglas Hurd, kancelar Kenneth Clarke i Alexander Allan, lični predstavnik.

⁵⁸ NIOD, 2002, 1385.

⁵⁹ Hansard, 19. 6. 1995, 25-26.

Njemačke, Kanade i Italije, dok su američki stavovi naišli na oštre kritike, u smislu spočitavanja kako su “SAD odbile da pošalju kopnene trupe u Bosnu i sada također odbijaju da plate za druge koji su to željeli”⁶⁰

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 988, 16. juni 1995.

Istovremeno sa raspravama o finansiranju RRF-a, u Vijeću sigurnosti je usvojena rezolucija prema kojoj se pozdravlja pismo generalnog sekretara od 9. juna 1995. godine o pojačanju UNPROFOR-a i uspostavljanju Snaga za brze reakcije koje će omogućiti UNPROFOR-u vršenje svoje misije. “Shodno tome, Vijeće odlučuje da odobri povećanje broja osoblja UNPROFOR-a, koji djeluju pod sadašnjim mandatom i u uvjetima koji su izneseni u pismu generalnog sekretara.” Time je odobreno 12.500 trupa koje bi trebale doprinositi RRF-u.⁶¹

Kao rezultat dvodnevnog susreta u Halifaxu, pozdravljena je odluka Vijeća sigurnosti UN-a o jačanju UNPROFOR-a osnivanjem RRF-a, kako bi se poboljšala sigurnost i njegova sposobnost da zaštiti civile, olakša isporuka humanitarne pomoći i obezbijedi uslove za konačno mirovno rješenje. RRF će biti pod komandom UN-a, kao što je to propisano UN rezolucijom Vijeća sigurnosti, i djelovaće u suglasnosti sa postojećim mandatom UNPROFOR-a.⁶²

Uprkos prethodnim intenzivnim raspravama, pitanje ko će platiti RRF je, i nakon usvajanja rezolucije, ostalo neodgovoreno.⁶³ Američke rasprave o finansiranju Snaga bile su dalje komplikovane negativnim izvještajima američkih medija o kredibilitetu RRF-a. Često su spominjali kako je “neaktivnost UNPROFOR-a još skuplja”, uslijed nemogućnosti da RRF otvore koridore za Sarajevo pod opsadom i enklave bez Mladićeve dozvole.⁶⁴ Tokom sastanka u britanskom parlamentu održanom nakon usvajanja

⁶⁰ NIOD, 2002, 1394.

⁶¹ *Rezolucija VS UN o BiH*, ur. I. Tepić, Rezolucija 988, 16. juni 1995, par. 10.

⁶² UN, A/50/254; S/1995/501, 20.

⁶³ *Rezolucija VS UN o BiH*, ur. I. Tepić, 16. juni 1995. par. 10; NIOD, 2002, 1381.

⁶⁴ NIOD, 2002, 1385.

rezolucije, John Major je ponovio svoje ranije gledište kako RRF nije tu da se bori, uz naglasak da bi ta tačka trebala biti jasna. Istovremeno je pojašnio da bi uloga RRF-a značila “ojačati i štiti” sa ciljem prolaska konvoja u kojima bi bila dostavljena dodatna oprema, da će Snage imati puno bolju opremu za uklanjanje mina, da će one biti osposobljene da se mogu “nositi sa problemima koji su trenutno izuzetno teški za prevladavanje”.⁶⁵

Negativni izvještaji američkih medija o kredibilitetu RRF-a još su više pospiješile pojedine aktivnosti djelatnika UN-a, poput pisma kojega je Akashi uputio Karadžiću, tri dana nakon što je usvojena rezolucija o zvaničnom formiranju RRF-a. “Želim Vas uvjeriti da će ove rezervne snage na ratištu djelovati prema postojećim pravilima angažovanja Ujedinjenih nacija za održavanje mira i neće ni na koji način mijenjati suštinsku prirodu misije UNPROFOR-a. Dok će rezerve pojačati sigurnost UNPROFOR-a, razumijevanje i saradnja među samim stranama bit će najbolji garant nastavku efikasnosti snaga UN-a kao nepristrane sile” – stoji u pismu kojega je Akashi uputio Karadžiću, smatrajući zajedničkim stavom komandanta Mirovnih snaga i Sekretarijata.⁶⁶

Zbog ovoga je još više rasla netrpeljivost između pojedinih američkih dužnosnika i najviših predstavnika u UN-u. Na ovo Akashijevo pismo odmah je reagirala američka predstavica u Vijeću sigurnosti UN-a, Albright, koja je izjavila: “Što više Akashija, to manje novca/*The more Akashi, the less money*”.⁶⁷ Ispostavilo se kako su na sastanku Komiteta zamjenika SAD-a, održanom nekoliko dana pred usvajanje rezolucije, s pravom bili zabrinuti upravo zbog toga što je Akashi sudjelovao u procesu odlučivanja i skeptični da bi on mogao još više ublažiti RRF.⁶⁸

⁶⁵ Hansard, 19. 6. 1995, 25-26.

⁶⁶ *Srebrenica Report*, par. 219.

⁶⁷ NIOD, 2020, 1382

⁶⁸ “1995-06-20A, BTF Memorandum re Deputies Committee Meeting on Bosnia June 13, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12485>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

Čak je postalo upitno i to da li će Amerikanci isporučiti prethodno načelno obećanu opremu, avione i jurišne helikoptere, kao i to da li će pružiti podršku u oblasti obavještajnih službi. Ovi avioni bi mogli da funkcioniraju iz baze izvan Bosne, ali napadni helikopteri bi morali biti dostupni bez američkih posada, jer američki Kongres nije dozvolio Amerikancima da budu stacionirani u Bosni. Iz istih razloga, učešće američke obavještajne jedinice u štabu RRF-a bilo bi moguće jedino ako RRF budu stacionirane u Hrvatskoj. U svakom slučaju, ova obavještajna podrška bi ostala ograničena na fotomaterijal.⁶⁹ Dva dana nakon usvajanja rezolucije, na sastanku Komiteta zamjenika Vijeća za nacionalnu sigurnost SAD-a (NSC Deputies Committee), dogovoreno je da Wesley Clark, u ime Zajedničkog štaba (u ime JCS) i Holbrooke (u ime State), predvode vojne i diplomatske konsultacije sa francuskim i britanskim predstavnicima kako bi preciznije definirali prirodu RRF-a, veličinu tih snaga, mandat, budžet, komandu, kontrolu i druga pitanja. Povjereno je da Nacrt okvirnih mogućnosti u vezi sa finansiranjem RRF-a izradi radna grupa kojom je trebalo predsjedavati Vijeće za nacionalnu sigurnost. Sukladno ovom zadatku, radna grupa je trebala istražiti strategiju koja uključuje dobrovoljni fond, preraspodjelu troškova saveznika, novog američkog novca i kongresne dimenzije (Congressional dimension).⁷⁰ Grupa za vanjsku politiku o Bosni pri Vijeću za nacionalnu sigurnost konstatovala je kako su im 'prošlosedmični događaji' omogućili razdvajanje političke podrške RRF-u od pitanja finansiranja Snaga, misleći pri tome na usvajanje rezolucije za koju je SAD glasala, uz ogradu da Kongres onemogućava finansiranje. Nagovijestili su da bi ovim potezom mogla biti pružena prilika da se izbore za finansiranje svih UNPROFOR-ovih operacija na osnovu procjene. No, ova Grupa je ukazala na problem da, čak i ako bi Sjedinjene Države postigle sporazum sa saveznicima za dobrovoljno finansiranje ili neki drugi mehanizam, opet bi se mogli suočiti sa borbom u osiguravanju podrške od strane Kongresa i finansiranju američkog doprinosa za RRF.

⁶⁹ NIOD, 2002, 1383.

⁷⁰ "1995-06-19B, Summary of Conclusions of Deputies Committee Meeting on Bosnia Funding June 19, 1995", *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12483>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

Među nekoliko pitanja koje su predstavnici Grupe stavili na diskusiju bilo je i dvoumljenje oko toga da li će dogovor sa Saveznicima o dobrovoljnom fondu biti dovoljan, kako bi se obezbjedile neke skromne finansije Kongresa. Ili, treba da se ograniče doprinosi SAD-a sa opremom i uslugama, kako bi se izbjegla potreba za dobijanjem kongresnog odobrenja? U nekoliko navrata su istaknuli da bi bilo neophodno istražiti koje su tačne obaveze SAD-a prema RRF-u, odnosno čime bi se saveznici mogli ubijediti da prihvate dobrovoljni fond za RRF i da li bi bilo moguće postići reformu svih fondova UNPROFOR-a.⁷¹

Proces dogovaranja o formiranju RRF-a je, srednom juna 1995. godine, ulazio u svoju završnu fazu, pri čemu su odgovori na brojna pitanja i dalje ostali nedorečeni. Rasprave o namjeni snaga, finansiranju, brojčanom sastavu trupa, kao i transportu elitnih jedinica trajale su istovremeno sa intenzivnim napadima na sigurne zone u Bosni i Hercegovini. Na sastanku Sekretarijata UN-a sa doprinositeljima trupa, održanom 6. jula 1995, istovremeno sa početkom napada na Srebrenicu, precizirano je da Snage RRF-a neće biti korištene za “prisilno provođenje mira”, ali da će učestvovati u “pružanju pomoći UNPROFOR-u u vršenju njihovog mandata”.⁷² Time je jasno dato do znanja da Snage neće ulaziti ni u kakvu vrstu konfrotacije sa srpskim snagama, te da će UNPROFOR i dalje zadržati svoju neutralnost. Također, ovakav stav bio je dodatni vjetar u leđa srpskim snagama na njihovom putu ka Srebrenici i Žepi, te činjenju genocida u ovim enklavama.

U okolnostima kada su istočne enklave bile podrazumijevane nebranjivim pozicijama, kada je ključ po pitanju vojne intervencije bio u rukama isključivo generalnog sekretara Boutrosa Ghalija, premda se dio trupa nalazio na Igmanu, bilo je posve jasno da one neće učestvovati u akcijama za spas Srebrenice. Također, obećana impresivna Vazduhoplovna brigada

⁷¹ “1995-06-20D, NSC Memorandum re Foreign Policy Group Meeting on Bosnia Wednesday, June 21, 1995”, *Clinton Digital Library*, accessed June 27, 2018, <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/12488>. (pristupljeno: 27. 6. 2018)

⁷² Sažetak ovoga sastanka je dostavljen Annanu od Janviera. ICTY, R0015440, Outgoing Code Cable, Immediate, To: Annan, UNATIONS, New York, FROM: Janvier, UNPF-HQ, Zagreb, 1 July 1995, UNPF Z-1082, SUBJECT: FC’S meeting with General Mladić. Zvornik, 29 June 1995.

i dalje se nalazila u Velikoj Britaniji, čime su udarni i najbitniji elementi RRF-a i dalje bili daleko od Bosne i Hercegovine. Namjena Snaga za brze reakcije će se postepeno početi mijenjati u periodu nakon pada sigurnih i demilitarizovanih zona Srebrenice i Žepe, kada se i kontekst u Bosni uveliko mijenjao.

Zaključak

Formiranje Snaga za brze reakcije posebno je bilo predmetom rasprava u prvoj polovini juna 1995. godine. Odluka da se snage UNPROFOR-a ojačaju bile su način da se izbjegne povlačenje trupa, odnosno da se spriječi potpuni neuspjeh međunarodne politike u Bosni i Hercegovini. Diplomatske aktivnosti po pitanju jačanja trupa UNPROFOR-a posebno su aktualizirane nakon talačke krize, kojom je misija UNPROFOR-a upotpunosti izgubila kredibilitet, doživjela poraz i razne vrste poniženja. Britansko-francusko-holandske trupe su trebale biti osnova novoformiranih Snaga, dok bi, prema prvobitnoj zamisli, glavni udio u finansiranju trebao biti doprinos Sjedinjenih Država. Međutim, u ovom pogledu pojavio se cijeli niz opstrukcija, te je pitanje finansiranja trupa ostalo neodgovoreno i odgođeno za buduća razmatranja.

Britansko-francuske razlike u pogledu namjene ovih trupa sve više su dolazile do izražaja u pogledu da li trupe trebaju biti namijenjene samo za održavanje mira ili pak trebaju imati mnogo robusniju ulogu, prema kojoj bi učestvovala u nametanju mira, što je bilo suštinsko pitanje koje se odnosilo na spomenute razlike. Dok su Francuzi smatrali da bi formiranje RRF-a trebalo značiti određeni iskorak u samoj misiji UNPROFOR-a, po pitanju oštrije i konkretnije upotrebe Snaga, Britanci su smatrali da one i dalje trebaju ostati neutralne i nepristrasne, te da trebaju djelovati u okviru postojećeg mandanta UNPROFOR-a. U ovome pogledu i komandanti UNPF-a i UNPROFOR-a u Sarajevu i Zagrebu također su imali različite stavove. Dok je naprimjer general Janvier smatrao da ove snage trebaju imati dosta ograničenu funkciju i da bi se trebale smatrati samo *Rezervama*

na ratištu, general Smith je smatrao da bi, u tom slučaju, snage bile bespotrebne, slikovito objasnivši da bi to značilo samo “još više ljudi koje bi trebalo hraniti”. U ovoj početnoj fazi formiranja RRF-a, namjena Snaga bila je nejasna i one su bile upotpunosti neučinkovite.

Razloge njihove neučinkovitosti možemo pronaći u samom historijskom kontekstu i bosanskohercegovačkim okolnostima kada su formirane ove Snage, što je diktiralo i njihovu namjenu. Naime, talačka kriza podrazumijevala je trgovinu u pogledu oslobađanja talaca i obećanje o vojnoj neintervenciji. Ključ za NATO bombardovanje na položaje VRS-a nalazio se isključivo u rukama generalnog sekretara, što je također bio jedan od razloga koji je diktirao neučinkovitu ulogu novoformiranih Snaga. Ipak, osnovni razlog njihove nedorečene namjene bile su istočne enklave, u kojima su trupe UNPROFOR-a bile potencijalni taoci u rukama srpskih snaga, a koje su nosile epitet “nebranjivih pozicija”, te su kao takve bile glavnom kočnicom nedjelovanja i robusnije namjene RRF-a. Kada se kontekst promijenio, što je podrazumijevalo pad sigurnih i demilitarovanih zona - dvije od tri istočne enklave, kao i nakon Londonske konferencije, kojom je nagoviještena mogućnost vojne intervencije, promijenila se i namjena Snaga za brze reakcije. Njihovo aktivno učešće tokom operacije *Sračunata sila*, krajem augusta i u prvoj polovini septembra, upotpunosti je pokazalo da je formiranje ovih snaga imalo svoju vrlo učinkovitu ulogu. No, u ovom radu smo se zaustavili na prvoj fazi, koja se odnosila na period od odluke o formiranju Snaga do pada Srebrenice.

IZVORI I LITERATURA

Izvori

United Nations (UN) dostupno na: <http://www.un.org/en>

Security Council (S)

Resolution (RES)

Report of the Secretary-General (RSG)

Letter Secretary-General addressed to the President of the Security Council,

Note by the President of the Security Council.

Statements by the Secretary-General to the Security Council

S/PRST/ Statement by the President of the Security Council.

INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR FORMER YUGOSLAVIA (ICTY) elektronska baza sudskih dokumenata, dostupno na: <https://www.icty.org>

Dokumentacija UNPROFOR-a:

UNPROFOR, Sjedište komande BH, Sarajevo

UNPF, Zagreb

Dnevni izvještaji, Štab UNPROFOR-a Sarajevo - Zagreb – UN, New York, UNPROFOR, Sektor Sjeveroistok, Bosna i Hercegovina

UNPROFOR, BH Command, Zabilješke sa sastanaka između komandanta UNPROFOR-a i političkih i vojnih predstavnika RS-a, na Palama i sa predstavnicima Republike Bosne i Hercegovine u Sarajevu,

UNPROFOR-UNPF-UN New York, korespondencija predstavnika Smitha –Janviera – Akashija – Annana.

UNMO (Vojni posmatrači UN-a), Redovni operativni izvještaji

UNMO, Sedmični izvještaji

CLINTON DIGITAL LIBRARY

dostupno na: <https://clinton.presidentiallibraries.us>

DCI Interagency Balkan Task Force,
DCI, National Intelligence Council,
National Security Council, Washington D.C.
Principals Committee Meeting on Bosnia,
Director of Central Intelligence,
Intelligence Report,
Joint Chiefs of Staff Memorandum,
Department of State Memorandum,
OSD/JCS Paper.

<https://www.independent.co.uk/news/world/congress-rebuffs-europe-on-un-funds-1586635.html>

<http://www.g8.utoronto.ca/summit/1995halifax/yugoslavia.html>

Objavljeni izvori

“Izveštaj generalnog sekretara UN-a o padu Srebrenice, 1999”, u: Čekić Smail, Kreso Muharem i Macić, Bećir i Muharem, (ur.), *Genocid u Srebrenici, “igurnoj zoni” Ujedinjenih nacija, jula 1995*, edicija Srebrenica 1995, knj. 3, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2000.

Tepić, Ibrahim, (ur.), *Rezolucije Vijeća sigurnosti UN o Bosni i Hercegovini: od rezolucije 713 od 25.09.91 do rezolucije 1004 od 12.07.95*, Sarajevo: Press centar ARBiH, 1995.

Literatura

Knjige

- Begić, Kasim, *Bosna i Hercegovina od Vancove misije do Daytonskog sporazuma (1991-1996)*, Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997.
- Ghali, Butros Butros, *Unvanquished, A.U.S. – U.N.*, SAGA, London - New York: I.B. Tauris Publishers, 1999.
- Chollet, Dereck, *Tajna povijest Daytona: Američka diplomacija i mirovni proces u Bosni i Hercegovini 1995*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007.
- Čekić, Smail, *Dejtonski mirovni sporazum – legalizacija genocida u Republici Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2016.
- Čekić, Smail, *Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, 2012.
- Daalder, H. Ivo, *Getting to Dayton, The Making of America's Bosnia Policy*, Washington D.C: Brooking Institution Press, 2000.
- Hartmann, Florence, *Krv realpolitike: Afera Srebrenica*, Sarajevo: Buybook, 2015.
- Hodge, Carole, Grbin, Mladen, *A test for -Europe. Report: confidence-building in former Yugoslavia*, Glasgow: Institute for Russian and East European Studies, University of Glasgow, 1996.
- Hodge, Carole, *Velika Britanija i Balkan od 1991. do danas*, Zagreb: Detecta, 2007.
- Holbrooke, Richard, *Završiti rat*, Sarajevo: Šahinpašić, 1998.
- Honig, Jan Willem, Both, Norbert, *Srebrenica hronika ratnog zločina*, Sarajevo: Ljiljan, 1997.
- Kamberović, Husnija, *Historiografija u Bosni i Hercegovini u službi politike*, Zagreb: Srednja Europa, 2012.

- Kamberović, Husnija, *Hod po trnju: iz bosanskohercegovačke historije 20. stoljeća*, Sarajevo: Institut za istoriju, 2011.
- Karović-Babić, Merisa, *Masovna ubistva civila u Sarajevu za vrijeme opsade 1992-1995*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2014.
- Mulaosmanović, Admir, *Iskušenje opstanka: Izetbegovićevih deset godina: 1990-2000*, Sarajevo: Dobra knjiga, 2013.
- Nuhanović, Hasan, *Pod zastavom UN-a: (međunarodna zajednica i zločin u Srebrenici)*, Sarajevo: BZK Preporod, 2005.
- Ripley, Tim, *Operation - Deliberate Force. The UN and NATO campaign in Bosnia 1995*, Lancaster: Center for Defence and International Security Studies (CDISS), 1999, 2015.
- Smith, Rupert, *The Utility of Force the Art of War in the modern World*, London: Penguin Books, 2006.
- Srebrenica. Reconstruction, background, consequences and analyses of the fall of 'safe' area*, Amsterdam: Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie/ Netherlands Institute for The War Documentation (NIOD), 2002.
- Šadinlija, Mesud, *Prvi korpus ARBiH: nastanak i razvoj 1992-1995*, Sarajevo: Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo, 2008.
- Šadinlija, Mesud, *Između pravde i realpolitike: odnos mirovnih planova i vojnih operacija u Bosni i Hercegovini: 1992-1995*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta, 2018.

Članci

- Lukić, Reneo, "Vanjska politika Clintonove administracije prema ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (1993-1995)", u: *Časopis za suvremenu povijest*, god. 38, br. 1, Zagreb: Filozofski fakultet, 2006, 7-39.
- Šehić, Zijad, "Genocid u Srebrenici – krvava mrlja na savjesti čovječanstva", u: *Radovi Filozofskog fakulteta*, knj. 4, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2016, 199-247.

Šehić, Zijad, “Pax Americana. Republika Bosna i Hercegovina i međunarodna diplomatija od Vašingtonskog do Dejtonskog mirovnog sporazuma (18. III 1994 – 21. XI 1995)”, u: *Daytonski mirovni sporazum i budućnost Bosne i Hercegovine (Zbornik radova sa simpozija održanog 19.11.2015.)*, ANUBiH, Posebna izdanja – Knjiga CLXVI, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 2016, 15-39.

Neobjavljeni radovi

Karović–Babić, Merisa, *Sigurne zone Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini 1993-1995: Bihać i Goražde – komparativna analiza*, doktorska disertacija odbranjena 13. 11. 2019. na Odsjeku za historiju Univerziteta u Sarajevu, pred komisijom prof. dr. Husnija Kamberović (mentor), prof. dr. Zijad Šehić (član), prof. dr. Edin Radušić (član)

Vurušić, Matija, *Berlin- podijeljeni grad (1945-1961.)*, završni rad, mentor: prof. dr. sc. Darko Dukovski, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2017. dostupno: <https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri:878/preview10.8.2018>. (pristupljeno: 7. 9. 2020)

FORMATION OF RAPID REACTION FORCES FROM THE PARIS CONSULTATIONS TO THE ATTACK ON SREBRENICA*

Summary

The formation of the Rapid Reaction Force was especially discussed in the first half of June 1995. The decision to strengthen UNPROFOR forces was a way to avoid the withdrawal of troops, ie to prevent the complete failure of international politics in Bosnia and Herzegovina. Diplomatic activities regarding the strengthening of UNPROFOR troops were especially relevant after the hostage crisis, in which the UNPROFOR mission completely lost credibility, suffered defeat, and various types of humiliation. The British-French-Dutch troops were to be the basis of the newly formed Forces, while, according to the original idea, the main share of funding should be the contribution of the United States. However, a number of obstructions arose in this regard, and the issue of troop financing remained unanswered and postponed for future consideration.

The British-French differences over the purpose of these troops became increasingly apparent as to whether the troops should be intended solely for peacekeeping purposes or should have a much more robust role, in which they would participate in the imposition of peace, which was an essential question referred to the mentioned differences. While the French believed that the formation of the RRF should mean a step forward in the UNPROFOR mission itself, in terms of sharper and more concrete use of the Force, the British believed that they should remain neutral and impartial, and that they should act within the existing mandate of UNPROFOR. In this regard,

* The paper represents a smaller segment of research for the doctoral dissertation of the author Merisa Karović-Babić, entitled *United Nations Safe Zone in Bosnia and Herzegovina 1993-1995: Bihać and Goražde - a comparative analysis*, defended on 11/13/2019. at the Department of History of the University of Sarajevo, before the commission of prof. dr. Husnija Kamberović (mentor), prof. dr. Zijad Šehić (member), prof. dr. Edin Radušić (member), (unpublish) 405-420.

the commanders of UNPF and UNPROFOR in Sarajevo and Zagreb had different views. While, for example, General Janvier considered that these forces should have a rather limited function and should be considered only as Reserves in the battlefield, General Smith considered, in that case, that the forces would be unnecessary, explaining that it would only mean “more and more people to feed”. In this initial phase of RRF formation, the purpose of the Forces was unclear and they were completely ineffective.

The reasons for their inefficiency can be found in the historical context and the circumstances of Bosnia and Herzegovina when these Forces were formed, which dictated their purpose. Namely, the hostage crisis meant trade in terms of the release of hostages and the promise of military non-intervention. The key to NATO bombing of VRS positions was in the hands of the Secretary-General alone, which was also one of the reasons dictating the ineffective role of the newly formed Forces. However, the main reason for their unspecified purpose was the eastern enclaves, in which UNPROFOR troops were potential hostages in the hands of Serb forces, and which bore the epithet of “indefensible positions”, and as such were the main obstacle to inaction and more robust purposes of the RRF. When the context changed, which meant the decline of safe and demilitarized zones - two of the three eastern enclaves, as well as after the London Conference, which hinted at the possibility of military intervention, the purpose of the Rapid Reaction Force changed. Their active participation during Operation Calculated Force, in late August and in the first half of September, fully demonstrated that the formation of these forces played a very effective role. However, in this paper, we will focus on the first phase, which referred to the period from the decision on the formation of the Forces to the fall of Srebrenica.